

tanulmány

Oláh Anna – Zárug Péter Farkas

„...a két erdélyi geométer hagyatékának megőrzése” 3

Voigt Vilmos

A magyar ősvallás 15

Csányi Erzsébet

Bibliai metanyelv 19

Nagy Olga

Az egyház kulturális és mozgalmi szerepe az erdélyi kisebbségi létben 23

Monok István

Ortodoxia és humanitás 28

Éger György

Gyepű vagy periféria 34

Bitskey István

„Az magyar nyelvnek dicsősége” 38

Bíró Gyöngyi – Tóth Tünde

Balassi versgyűjteményének rekonstrukciója 49

Bartók István

„...habet etiam suas inventiones rhetorica” 58

Amedeo Di Francesco

Megjegyzés a Szép magyar komédia prológusáról 68

Kruppa Tamás

A *Tíz okok* megjelenésének hátteréről 71

Király Péter

Balassi és Regnart 75

Faragó József

„...az mint az eltévedt juhokot siratja” 83

szemle

Kronstein Gábor

A honfoglalásról – még mindig paradigmaváltáson innen 89

Keveházi Katalin

Az olasz reneszánsz 97

Thimár Attila

A felvilágosodás Európájának értelmezhetősége 99

iskolakultúra
96/9

Monok István
Egy botanikai szótársorozatról **101**

Ambrus Attiláné Kéri Katalin
Szemléletváltás a neveléstörténet tanításában **103**

Ágostházy Eöördögh Éva
A művelődéstörténet tanításának új színei **108**

Bihari Péter
Magyarok régi tankönyvekben **112**

Várnagy Ildikó
A Bartók rádió tanításai **114**

A villamos energia termelésének és elosztásának
irányítása **116**

satöbbi

Satöbbi **120**

meléklet

Békési Imre – Galgóczy László – Nagy L. János
Újabb megközelítések a Halotti Beszéd és Könyörgés
vizsgálatában

Megjelenik a IV. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus alkalmából

Egy botanikai szótársorozatról

A művelődéstörténeti kutatások, de általában a művelődéstörténet intézményrendszere – oktatás, kutatás, könyvkiadás – önmagában is mostohagyermek a magyarországi, s bizonyos fokig az európai tudománypolitikának. Ezen belül a természettudományok, a természettudományos gondolkodás története szinte csak egy-egy magányos, örvendetesen megszállott ember ügyeként létezik. Az utóbbi években indult egyetemi és főiskolai művelődéstörténet szakok, kurzusok vezetői láthatóan súlyt helyeznek arra, hogy képzési tervükbe rendszeresen kerüljön olyan tantárgy, amelynek keretén belül a hallgatók a matematika, a fizika, a műszaki tudományok, illetve a biológia történetével is megismerkedhetnek.

A történettudományon belül az utóbbi évtizedekben elkülönülten művelt részdiszciplínává vált a történeti ökológia, s egyre több fiatal szakember szenteli tudományos pályáját a természet és technika, a természet és társadalom történeti összefüggései kutatásának.

Az alsó és középfokú oktatás a ténylegesen létező társadalmi elvárásnak megfelelően hangsúlyt helyez a természetismereti, környezetvédelmi tárgyakra, s bizonyára ennek is köszönhetően kiadókink sora jelentetik meg azokat a természettudomány-történeti szövegeket, amelyek eddig csak a régi magyar irodalom vagy a nyelvtörténet emlékeiként voltak kézbe vehetők. A neolatin stúdiumok iránti, jól érezhetően megnövekedett igény szempontjából is fontos lépés egy, a 16. századi humanista hagyományt magában foglaló dictionarium megjelenése.

A most útjára indult egynyelvű szótársorozat évszázadokra szóló kézikönyv lesz majd, első kötetét ennek megfelelően alapos szakkritikának és mellette széleskörű – jó értelemben vett – propagandának kellene követnie.

Stirling János – aki a szótár megjelenése óta kismonográfiát is kiadott a régi magyarországi kertek történetéről – tehát történelmi léptékben mérve is fontos vállalkozásba kezdett. Bizonyára a kiadó és a szerző kultúrpolitikai optimizmusa áll a vállalkozás hátterében, hiszen a tudományos könyvkiadás, s ezen belül az egynyelvű (főként a latin egynyelvű) szótárak

kiadása csak nehezen tehető nyereséges vállalkozássá. Hosszabb távon persze üzletileg is nyereséges lehet.

Az első kötet bevezetőjének összetett feladatot kellett megoldania. A szöveg tagolása természetsszerűleg adódott az egynyelvű szótár műfajából:

1. vázlat a botanikai lexikográfia történetéről;
2. a jelen szótár elhelyezése e történetben (a szótár jellege és célkitűzései);
3. a szótár anyaga, forrásai;
4. a feldolgozás szempontjai;
5. a szócikk felépítése.

A latin, angol, német és francia nyelvű bevezetők után a források és az idézett irodalom felsorolása következik (források – antik, középkori, 16. századi; bibliográfia – általános művek, botanikai szakirodalom, lexikográfiai bibliográfia). A felépítés tehát világos, áttekinthető szerkezetű. Ezen ismertetés írója azonban mégsem mehet el szó nélkül a nagyon sok szerkesztési hiba mellett. A kötet láthatóan a tudós közönségnek készült, azoknak, akiknek a latin nyelv használata nem szabad, hogy nehézséget okozzon. A latin bevezető egy egynyelvű latin szótár esetében teljesen indokolt. A három modern nyelvű változat már annál kevésbé. Magából a bevezetésből és a bibliográfiai részből is világosan kiderül, hogy a szakma nyelve ez esetben a német és a francia (túl a latinon). Az angol nyelv – mint annyi más tudományterületen is – erőltetett módon került ide. De felesleges a német mellett a francia is,

vagy a francia mellett a német – hiszen nem e nyelvek értékéről van itt szó. Ha valaki egynyelvű botanikai szótárt vesz kézbe, annak feltehetően mindhárom világnyelven tudnia kell olvasni. A magyar nyelvű bevezetés viszont kíváncsú lett volna, pusztán azért, hogy jelzésértékűen jelen legyen a tudományos köztudatban: a magyar tudományos nyelv ezen a területen kialakította a maga szakterminológiáját.

A bevezető többnyelvűségét logikátlanul követi az egynyelvű bibliográfia. Nem a latin címeket kellett volna modern világnyelvre (bármelyikre) fordítani, hanem a magyar tanulmányok, könyvek címét. Bántó a bevezetők szövegének hiányzó anyanyelvi lektorálása, magyar-németség, -franciasága, -angolsága, s nem pontos az idegen nyelvű szakterminológia sem (nincsen pl. „typographie demi-grasse” stb.). Rengeteg a sajtóhiba is, ami egy sok-sok évtizedre szóló kézikönyvben enyhén szólva is sajnálatos dolog.

Dicséretesen oldotta meg a kötet szerzője a forrásjegyzékben a mű és az idézett kiadás, pontosabban a mű kritikai és humanista kiadása közti esetleges különbségek jelzését. A szerkesztőt ugyanakkor a források jegyzékében és a bibliográfiában használt címleírási mód miatt is el kell marasztalnunk. Nem csupán a pontok és vesszők használata következetlen, hanem az a megoldás is vitatható, hogy a magyarországi gyakorlattól eltérő módon a

keresztneveket nem írja ki, a századelőt idézően hivatkozik tanulmányokra a kezdő oldalszám megadásával. Ezek a szépséghibák az „ércnél maradandóbb” szándékkal megírt kézikönyvekben különösen bántóak, s egy bibliográfus szakember kontroll-szerkesztésével elkerülhetőek lettek volna.

A szótár tartalmával kapcsolatosan azonban csak dicsérőleg nyilatkozhatunk. A latin és görög szöveg korrektúrája láthatóan gondos szakember munkája, az egyes növénynevek előfordulása szövegszerűen is idézett, kronologikusan jól követhető. A magyar művelődéstörténet szempontjából fontos az a tény, hogy ahol ez lehetséges volt, a korabeli (értsd középkori, vagy 16. századi) magyar elnevezés is szerepel az idézetekben.

Szépséghibái ellenére is fontos, jól használható kézikönyvet vehetünk tehát kézbe Stirling János munkája eredményeként, s csak remélni tudjuk, hogy a C–Z részek is napvilágot látnak.

Lexicon nominum herbarum, arborum fruticumque lingvae Latinae. Ex fontibus Latinitatis ante saeculum XVII scriptis collegit et descriptionibus botanicis illustravit Johannes STIRLING. Vol. I. A–B. Budapest, 1995. Ed. Encyclopaedia. LXXI, 148. p.

Monok István